

Petar Lalić*
Goran Brkić**
Dijana Rizvić***

PRIMJENA ELEKTRONIČKOG NADZORA U RAZLIČITIM FAZAMA KAZNENOG POSTUPKA

Premda se o trajnoj implementaciji elektroničkog nadzora u hrvatski kaznenopravni sustav jako dugo govori i više je puta najavljivala, tek su donošenjem Pravilnika o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor iz 2022. godine stvoreni zakonski preduvjeti njegove primjene. Prije stupanja na snagu Pravilnika Ministarstvo pravosuđa i uprave potpisalo je Ugovor o nabavi 200 kompleta opreme za elektronički nadzor s pripadajućim softverom, opremilo i uredilo Nadzorni centar za elektronički nadzor te osiguralo službenike koji će nadzirati osuđenike na uvjetnom otpustu koji će biti nadzirani putem elektroničkog nadzora. Nakon stupanja na snagu Pravilnika i osiguravanja svih prethodno navedenih preduvjeta Ministarstvo je organiziralo dva sastanka sa sucima izvršenja na kojima im je predstavilo način funkcioniranja elektroničkog nadzora kao i mogućnost njegove primjene nad uvjetno otpuštenim osuđenicima sukladno Pravilniku. Dana 19. rujna 2022. godine prvi osuđenik na uvjetnom otpustu stavljen je pod elektronički nadzor (osuđeniku je bila određena obveza zabrane napuštanja doma u vremenu od 23 sata do 6 sati). U međuvremenu je 12. siječnja 2024. godine stupio na snagu i Pravilnik o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu, koji podzakonski uređuje provedbu istražnog zatvora u domu te nudi novu zakonsku alternativu kod određivanja istražnog zatvora. U radu autori najprije donose prikaz aktualnih trendova u primjeni elektroničkog nadzora u Europi, potom prikaz rezultata preliminarnog istraživanja stavova sudaca o elektroničkom nadzoru nakon

* Petar Lalić, ravnatelj sudske uprave, Županijski sud u Vukovaru; petar.lalic@zsvu.pravosudje.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6664-0508>

** Goran Brkić, načelnik Sektora za probaciju, Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije Republike Hrvatske; goran.brkic@mpu.pravosudje.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4753-8468>

*** Dijana Rizvić, sutkinja Općinskog kaznenog suda u Zagrebu; dijanarizvic@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5569-2038>

što je uveden u fazi uvjetnog otpusta te se planira njegovo uvođenje i u fazi istražnog zatvora, i na kraju zaključno nude smjernice i prijedloge za širu primjenu elektroničkog nadzora nad uvjetno otpuštenim osuđenima, odnosno istražnim zatvorenicima.

Ključne riječi: *uvjetni otpust, istražni zatvor, elektronički nadzor, rasterećenje zatvora*

1. UVOD

Elektronički nadzor uvjetnog otpusta te istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor najnoviji su instituti kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske i kao takvima im tek predstoji konkretnija implementacija u praksi.

Cilj je ovoga rada povezati dva naprijed navedena instituta na način da, uz pojašnjavanje aktualnog zakonskog okvira i dosadašnje prakse te uz istraživački rad prikupljanjem podataka od neposrednih sudionika postupka, prikazemo stanje i perspektive tih instituta u kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske.

Naime, uvođenjem elektroničkih tehnologija u kazneno zakonodavstvo Republika Hrvatska svrstala se rame uz rame s modernim državama Europske unije i svijeta. Općenito korištenje modernih tehnologija predstavlja budućnost koju ne smije zanemariti ni pravosuđe. Instituti koje ćemo predstaviti predstavljaju pionirske pothvate koji otvaraju „mala vrata“ za druge inovacije u pravosuđu. Uvođenje eSpisa, elektroničke komunikacije, e-oglasne ploče olakšalo je i ubrzalo sudske postupke. S druge strane, elektronički nadzor povezan s uvjetnim otpustom te istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor predstavljaju tehnološke inovacije koje ne samo što olakšavaju postupke već i postaju samostalni kazneni instituti, odnosno nude nove alternative.

Intencija je autora da ovim radom pokušaju pojasniti načine funkcioniranja naprijed navedenih instituta, upozoriti na njihove prednosti i eventualne nedostatke te pojasniti zakonska rješenja kako bismo svima koji će ih u budućnosti koristiti olakšali primjenu.

2. POVIJESNI RAZVOJ ELEKTRONIČKOG NADZORA

Kao što je ranije navedeno, elektronički nadzor relativno je noviji institut ne samo u Republici Hrvatskoj već i u svijetu općenito. Sami počeci uvođenja neke vrste elektroničkog nadzora vezani su za dr. Alpha Schwitzgebela, koji je 1964. godine s grupom kolega došao na ideju o uporabi elektroničkog nadzora u praćenju duševnih bolesnika, osoba uključenih u probaciju (probanata). Oni

su osmisli i proveli eksperiment pod nazivom „elektronički rehabilitacijski sustav“, koji je imao za cilj smanjenje broja kaznenih djela, olakšavanje terapije i osmišljavanje humanijeg načina kažnjavanja. Radilo se o elektroničkom telemetrijskom sustavu, koji je koristio radijske signale kako bi odredio poziciju nekog objekta. U to vrijeme dr. Ralph Schwitzgebel smatrao je elektronički nadzor vrstom terapije, odnosno terapeutskim alatom kojim se može utjecati na promjenu ponašanja više navedenih kategorija osoba, no kako eksperiment nije postigao neke bitnije rezultate, odustalo se od njegove daljnje primjene.

Prva konkretna primjena elektroničkog nadzora u odnosu na osuđene osobe vezana je za američkog suca Jacka Lovea, koji se radi realizacije svoje ideje o primjeni takve vrste nadzora obratio elektroničkom stručnjaku Michaelu Gossu. Goss je nakon toga osmislio i izradio uređaj za elektroničko praćenje. Nakon izrade opreme prvi osuđenik stavljen je pod elektronički nadzor 1983. godine te za tu godinu možemo vezati same početke primjene elektroničkog nadzora u kaznenom pravu.¹

Engleska i Wales, Nizozemska, Švedska i Španjolska neke su od prvih država u Europi koje su u svoje kaznenopravne sustave uvele elektronički nadzor. Taj „prvi val“ uvođenja elektroničkog nadzora započinje 1980-ih godina. Drugi veliki „val“ uvođenja elektroničkog nadzora dogodio se 2000-ih godina, kada su zemlje poput Portugala, Francuske, Belgije, Italije, Škotske i Švicarske počele koristiti elektronički nadzor u različitim fazama kaznenog postupka. Danas većina zemalja u Europi koristi neki oblik elektroničkog nadzora.²

U odnosu na Republiku Hrvatsku sama primjena elektroničkog nadzora primarno ovisi o trendovima donošenja zakonskih i podzakonskih akata koji uređuju spomenuto područje. Prema do sada donesenim zakonskim aktima primjena elektroničkog nadzora omogućena je u dijelu nadzora uvjetno otpuštenih osuđenika te je prvi osuđenik uvjetno otpušten uz elektronički nadzor 2022. godine.

3. POJAM ELEKTRONIČKOG NADZORA

Iako se u literaturi nerijetko nalaze i nazivi „elektronski nadzor“, odnosno „elektronički monitoring“ u duhu hrvatskog jezika pravilniji je termin elektronički nadzor ne samo iz razloga što se taj pojam više upotrebljava u znanstvenoj, stručnoj, ali i laičkoj javnosti, kao i u drugim zemljama, već i stoga što se

¹ Gable, Robert S., The Ankle Bracelet Is History: An Informal Review of the Birth and Death of a Monitoring Technology, *The Journal of Offender Monitoring*, vol. 27, br. 1, 2014, str. 5-6.

² Špero, Jana; Rosandić, Perica, Elektronički nadzor pilot-projekt u Republici Hrvatskoj, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, br. 2, 2017, str. 672.

pojam „elektronički“ nalazi i u Zakonu o elektroničkim komunikacijama,³ a taj se termin koristi i u Zakonu o kaznenom postupku (dalje u tekstu: ZKP/08) u članku 121.,⁴ u Zakonu o izvršavanju kazne zatvora (dalje u tekstu: ZIKZ) u članku 169.,⁵ odnosno u Pravilniku o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor⁶ i Pravilniku o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu.

U našem kaznenom zakonodavstvu ne postoji konkretan pojam elektroničkog nadzora. Opis pojma elektroničkog nadzora (monitoringa) nalazi se u Preporukama Odboru ministara Vijeća Europe o elektroničkom nadzoru (Recommendation CM/Rec(2014)4),⁷ koje sadrže četrdesetak pravila kojima se nastoji definirati skup osnovnih načela usmjerenih prema uređenju etičkih pitanja primjene elektroničkog nadzora, profesionalne standarde primjene kako bi se osigurala pravedna proporcionalna i učinkovita uporaba različitih oblika elektroničkog praćenja u okviru kaznenopravnog postupka na način da se u potpunosti poštuju prava dotične osobe.

U prethodno navedenim Preporukama Odbora ministara Vijeća Europe o elektroničkom nadzoru elektronički je nadzor definiran kao „opći pojam koji se odnosi na oblike nadzora kojima se nadzire mjesto, kretanje i specifično ponašanje osoba u okviru kaznenog postupka“, a trenutačni oblici elektroničkog praćenja „temelje se na radio valovima, biometrijskoj ili satelitskoj tehnologiji praćenja“ (Recommendation CM/Rec(2014)4, str. 3). Istaknuto je da se to čini uređajem „koji je povezan s osobom i nadgleda se na daljinu“. U Preporukama je navedeno nekoliko načina i mogućnosti njegove primjene. Tako se navodi da se može koristiti „tijekom pretkaznene faze kaznenog postupka; kao uvjet suspenzije ili izvršavanja zatvorske kazne (primjerice uvjetna osuda, rad za opće dobro i dr. ovisno o sankcijama u svakoj pojedinoj državi, o. a.); kao samostalno sredstvo nadzora nad izvršavanjem kaznene sankcije ili mjere u zajednici; u kombinaciji s drugim probacijskim mjerama i intervencijama; kao mjera prije puštanja na slobodu onima koji su u zatvoru; u okviru uvjetnog otpusta; kao intenzivna mjera usmjeravanja i nadzora za određene tipove počinitelja nakon njihova puštanja iz zatvora; kao nadzor kretanja zatvorenika u zatvoru ili u poluotvorenim i otvorenim uvjetima u kaznionicama“, ali i za „zaštitu žrtava kao sredstvo zaštite određenih žrtava zločina od pojedinih osumnjičenika ili počinitelja“.⁸

³ Narodne novine, br. 76/2022.

⁴ Narodne novine, br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019, 80/2022.

⁵ Narodne novine, br. 14/2021.

⁶ Narodne novine, br. 78/2022.

⁷ Recommendation CM/Rec(2014)4 of the Committee of Ministers to member states on electronic monitoring od 19. 2. 2014.

⁸ Dragičević Prtenjača, Marta; Gracin, Dijana: Elektronički monitoring u suvremenom kaznenom pravu u Hrvatskoj – je li riječ o panaceji za prenapučenost zatvora?, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, br. 3, 2021, str. 749–750.

Neke od najvažnijih smjernica usmjerene su na sljedeće vrijednosti: poštivanje načela zakonitosti, načelo razmjernosti primjenjuje se kako u određivanju tako i u kontroli i izvršenju nadzora, uz izričitu zabranu ikakve diskriminacije, nadzor se mora koristiti transparentno i prema javnosti i prema samim okrivljenicima (Recommendation CM/Rec(2014)4, str. 4).

Vezano za u prethodno navedene Preporuke i Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP) dao je svoje preporuke poglavito u dijelu koji se odnosi na istražni zatvoru u domu uz elektronički nadzor. Preporuke se odnose na vezu elektroničkog nadzora i prava na slobodu i sigurnost. U predmetima Creanega protiv Rumunjske⁹ i Engel i drugi protiv Nizozemske¹⁰ ESLJP je iznio stavove da pravo na slobodu i sigurnost nije povrijeđeno ako je odluka o pritvoru, istražnom zatvoru, odnosno drugim mjerama donesena u zakonitom postupku. Osim toga ESLJP je stava da se i kod određivanja istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor traži ista razina obrazloženja zakonitosti, odnosno osnova za istražni zatvor, a nacionalni sudovi moraju prema načelu razmjernosti koristiti najmanje invazivnu mjeru vodeći računa da se zbog blaže mjere istražnog zatvora u domu ne produljuje postupak bespotrebno, što bi dovelo do povrede odredbe članka 6. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.¹¹

Prema naprijed iznesenom činjenica je da se elektronički nadzor može koristiti u različite svrhe unutar kaznenog zakonodavstva, pa iako bi primjenu mogao imati i izvan toga segmenta, važno je istaknuti da se, kao što je navedeno i u Preporukama, primarno koristi kao nadzor ili sankcija u kaznenom pravu.

Upravo na tragu tih navoda treba napomenuti da u većini europskih zemalja koje imaju u primjeni elektronički nadzor on predstavlja jedan od načina nadzora nad provođenjem alternativnih sankcija, odnosno tijekom postupka mjera opreza i drugih mjera osiguranja prisutnosti okrivljenika u postupku.

Nasuprot tome, u nekim drugim državama elektronički nadzor predstavlja posebnu sankciju, koja je zamjena ili modifikacija kazne zatvora. Tu elektronički nadzor predstavlja alternativu kazni zatvora. To je, primjerice, slučaj u SAD-u i drugim državama koje pripadaju anglosaksonskom krugu zemalja (Škotskoj, Walesu i dr.), tj. *common law* sustavu, ali i u Belgiji, Austriji i Norveškoj, koje pripadaju kontinentalnom krugu zemalja.¹²

⁹ Presuda ESLJP-a Creanega protiv Rumunjske od 23. 2. 2012., § 92., zahtjev broj: 29226/03.

¹⁰ Presuda ESLJP-a Engel i drugi protiv Nizozemske od 8. 6. 1976., § 58., zahtjev broj: 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 i 5370/72.

¹¹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Rim, 4. 11. 1950., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 18/1997, 6/1999, 14/2002, 13/2003, 9/2005, 1/2006, 2/2010, 13/2017.

¹² Dragičević Prtenjača, Marta; Gracin, Dijana, *op. cit.* u bilj. 8, str. 747

Ta alternativa naziva se još i „front-door“ odnosno „predvorje“. U tom modelu osuđenike koji su osuđeni na kraće zatvorske kazne (od 3 mjeseca do 2 godine) može se, uz njihov pristanak kao i pristanak njihovih ukućana, staviti pod elektronički nadzor. Osim samog ograničenja slobode (zabrana napuštanja doma u za to određenom vremenu) sud osuđeniku može naložiti pridržavanje i drugih obveza (odvikavanje od ovisnosti, suradnja s probacijskim službenikom i prihvaćanje zaposlenja i dr.).¹³

U ovom slučaju elektronički nadzor služi kao dodatni kontrolni mehanizam koji pokazuje spremnost osuđenika na promjenu koju je izrazio na sudu, a koja se manifestira kroz pridržavanje pravila i obveza koja mu je sud naložio. U navedenim slučajevima sve dok osuđenik uredno izvršava obveze i pridržava se rasporeda bit će u „predvorju“, odnosno neće ići na izvršavanje kazne u zatvorski sustav.

Prema obavijesti Ministarstva pravosuđa i uprave od 10. veljače 2023., kojom se obavještava javnost o slanju u javnu raspravu Pravilnika o istražnom zatvoru u domu uz primjenu elektroničkog nadzora, elektronički nadzor predstavlja vrstu sigurnosne mjere u zajednici koja uporabom elektroničkih pomagala omogućuje nadzor okrivljenika i osuđenika na slobodi te kao takva predstavlja alternativu zatvoru.¹⁴ Nakon provedene javne rasprave stupio je na snagu 12. siječnja 2024. Pravilnik o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu,¹⁵ koji je stavio izvan snage postojeći Pravilnik o načinu provedbe nadzora izvršavanja istražnog zatvora u domu,¹⁶ te je propisao način izvršavanja istražnog zatvora u domu uz koji je sud odredio primjenu elektroničkog nadzora i vođenja evidencije o izvršavanju.

Prema takvoj definiciji i u našem kaznenom zakonodavstvu elektronički nadzor, barem u dijelu koji se odnosi na zamjenu za istražni zatvor, treba predstavljati alternativnu sankciju, a *pro futuro* i u našem kaznenom zakonodavstvu, uz prethodne legislativne promjene, elektronički nadzor može postati i zamjena za kraće zatvorske kazne.

Kako je iz prethodno navedenog vidljivo da postoje različiti oblici primjene elektroničkog nadzora, radi ujednačavanja standarda i prakse korištenja i provođenja elektroničkog nadzora u Europi svake se godine održavaju multilateralni sastanci koje organizira Vijeće Europe u sklopu Konfederacije europske probacije (Confederation of European probation; CEP), krovne organizacije probacijskih službi u Europi.

¹³ Aljinović, Nevena, Primjena elektroničkog nadzora u kaznenom pravu u pojedinim europskim zemljama, *Policijska i sigurnost*, br. 32, 2023, str. 154.

¹⁴ Dostupno na: <https://mpu.gov.hr/vijesti/ukljucite-se-u-e-savjetovanje-o-pravilniku-o-istraznom-zatvoru-u-domu-uz-elektronicki-nadzor/26748>.

¹⁵ Narodne novine, br. 5/2024.

¹⁶ Narodne novine, br. 151/2014.

4. ZAKONODAVNI OKVIR

Trenutačno je elektronički nadzor u kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske reguliran kroz Pravilnik o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor, koji je na snazi od 14. srpnja 2022., i Pravilnik o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu, koji je na snazi od 20. siječnja 2024. Osim tih podzakonskih akata elektronički se nadzor spominje u članku 121. ZKP-a, kao i u članku 169. ZIKZ-a.

Pravilnik o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor relativno je mali akt koji u 14 članaka regulira primjenu elektroničkog nadzora nad uvjetno otpuštenim osobama. Prije svega propisuje da će „sud pravomoćno rješenje o uvjetnom otpustu uz izrečenu posebnu obvezu zabrane napuštanja doma u određenom razdoblju tijekom dana, a kojim je uz pisani pristanak zatvorenika određeno provođenje elektroničkog nadzora za vrijeme trajanja uvjetnog otpusta (u daljnjem tekstu: rješenje o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor), dostaviti probacijskom uredu nadležnom prema mjestu u koje se zatvorenik otpušta (u daljnjem tekstu: probacijski ured), mjesno nadležnom sucu izvršenja (u daljnjem tekstu: sudac izvršenja), kaznionici odnosno zatvoru, nadležnoj policijskoj postaji te ustrojstvenoj jedinici za elektronički nadzor ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa (u daljnjem tekstu: služba za elektronički nadzor)“.¹⁷

Treba istaknuti kako se od zatvorenika prethodno traži pisani pristanak za provođenje elektroničkog nadzora. Pisani je pristanak *conditio sine qua non*¹⁸ uvjetnog otpusta jer nije predviđena mogućnost da se bez toga pristanka odobri uvjetni otpust uz elektronički nadzor. S druge strane, unaprijed dani pristanak zatvorenika daje dodatno jamstvo da će zatvorenik po izlasku na uvjetni otpust poštovati sve određene mu obveze te da će sam uvjetni otpust proteći uredno.

Zanimljivo je da se propisuje kako će sud donijeti rješenje o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor, a ne sudac izvršenja, iako se u idućem stavku (stavak 4.) navodi da će sudac izvršenja prije donošenja rješenja od službe za elektronički nadzor zatražiti procjenu izvedivosti elektroničkog nadzora. Iz takva opisa proizlazi da će rješenja o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor donositi izvanraspravna vijeća (određena godišnjim rasporedom poslova za odlučivanja o uvjetnom otpustu).

Provođenje samog elektroničkog nadzora povjereno je službi za elektronički nadzor uz pomoć nadležnog probacijskog ureda, koja će postaviti i aktivirati opremu za elektronički nadzor u domu osuđenika u najkraćem vremenskom roku. Postavljanje opreme izvršit će službenik iz službe za elektronički nadzor

¹⁷ Članak 3. stavak 1. Pravilnika o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor.

¹⁸ Lat. *conditio sine qua non* – uvjet bez kojega se ne može.

ili službenik nadležnog probacijskog ureda. Nadzor izvršavanja uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor služba za elektronički nadzor obavlja uporabom tehničkih sredstava nadzora. Osuđenik za vrijeme trajanja uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor, kao i kod „običnog“ uvjetnog otpusta, ima određene obveze koje su taksativno pobrojane u članku 5. i 6. Pravilnika.

Prema dostupnim podacima, od stupanja na snagu Pravilnika do sada odobreno je 45 uvjetnih otpusta uz elektronički nadzor.¹⁹

4.1. Istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor

„Istražni zatvor u domu (uz elektronički nadzor)“ institut je koji je u Republici Hrvatskoj uređen odredbama članka 119. do 121. ZKP-a. Navedeni pravni institut uveden je u kazneno zakonodavstvo Republike Hrvatske još 2008. godine, prilikom donošenja ZKP-a, te su zakonske odredbe više puta mijenjane i dopunjavane, zadnji put izmjenama iz 2022.

Razmatrajući navedene odredbe, one su za sada restriktivno propisane samo za neke iznimne situacije i okolnosti – okrivljena trudna žena, osoba starija od 70 godina, osoba koja se otežano kreće, ili u drugim slučajevima kad to sud ocijeni iznimno opravdanim, ako je za ostvarenje svrhe istražnog zatvora dovoljna zabrana okrivljeniku da se udaljuje iz doma.

Što se tiče izvršenja, zadnjim izmjenama ZKP-a u članku 121. stavku 2. propisano je kako istražni zatvor u domu uz koji je sud odredio primjenu elektroničkog nadzora izvršava ustrojstvena jedinica ministarstva nadležna za poslove pravosuđa uz pomoć policije na čijem se području nadzor izvršava.

U istom razdoblju bila su donesena dva provedbena propisa, i to Pravilnik o evidenciji i izvršavanju istražnog zatvora u domu²⁰ te Pravilnik o načinu provedbe nadzora izvršavanja istražnog zatvora u domu,²¹ dok je početkom 2024. donesen Pravilnik o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu.

Što se tiče pretpostavki za primjenu sukladno članku 3. Pravilnika o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu, istražni zatvor u domu uz koji je nadležni sud odredio primjenu elektroničkog nadzora može se odrediti samo osobama koje ispunjavaju uvjete sukladno odredbama zakona kojim se uređuje kazneni postupak. Prema članku 4. stavku 1. navedenog Pravilnika primarno će sud rješenjem odrediti istražni zatvor u trajanju do završetka provjere o ispunjavanju pretpostavki za primjenu elektroničkog nadzora te pripreme izvršavanja istražnog zatvora uz elektronički nadzor, a najdulje 15 dana.

¹⁹ Podaci Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije.

²⁰ Narodne novine, br. 65/2010.

²¹ Narodne novine, br. 151/2014.

Sam sadržaj rješenja o istražnom zatvoru uz elektronički nadzor uređen je člankom 4. Pravilnika o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu. Dakle, rješenje sadrži zabranu udaljenja iz doma, a može sadržavati i mjere opreza iz zakona kojim se uređuje kazneni postupak. Rješenjem se određuje izvršavanje istražnog zatvora u nadležnom zatvoru, odnosno kaznionici, dok traje procjena o izvedivosti elektroničkog nadzora te priprema izvršavanja istražnog zatvora uz elektronički nadzor. Rješenje sadrži uvjete prema kojima se istražni zatvorenik može udaljiti iz doma kad je to potrebno zbog njegova liječenja ili zbog posebnih okolnosti uslijed kojih bi mogle nastupiti teške posljedice po život, zdravlje ili imovinu te adresu na kojoj će se izvršavati istražni zatvor uz elektronički nadzor. U rješenju se navodi da će se istražni zatvorenik, ako postavljanje uređaja za elektronički nadzor ne uspije zbog skrivljenog ponašanja ili zbog objektivnih nemogućnosti, bez odgađanja dovesti pred nadležni sud radi odluke o zamjeni istražnog zatvora uz elektronički nadzor u istražni zatvor. U rješenju se navodi da je po završetku istražnog zatvora uz elektronički nadzor istražni zatvorenik dužan omogućiti vraćanje neoštećenog uređaja za elektronički nadzor u skladu s uputom službe za elektronički nadzor.

Navedeno se rješenje dostavlja ustrojstvenoj jedinici za elektronički nadzor ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa, nadležnom zatvoru odnosno kaznionici, nadležnom državnom odvjetniku te osobi kojoj je određen istražni zatvor uz elektronički nadzor.

Zanimljivo je da sadržaj tog rješenja, osim zabrane udaljenja iz doma iz članka 98. stavka 2. točke 10. ZKP-a, može sadržavati i „mjere opreza“ iz zakona kojim se uređuje kazneni postupak.

Koje bi se to mjere opreza mogle odrediti uz institut istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor, ovisi o zakonskoj osnovi iz članka 123. ZKP-a po kojoj se određuje istražni zatvor.

Tako, ako se radi o istražnom zatvoru zbog opasnosti od bijega iz članka 123. stavka 1. točke 1. ZKP-a, mogla bi doći u obzir primjena mjere opreza iz članka 98. stavka 2. točke 1. ZKP-a zabrana napuštanja boravišta, iz točke 3. istog članka obveza redovitog javljanja određenoj osobi ili državnom tijelu, iz točke 5. istog članka privremeno oduzimanje putne ili druge isprave za prijelaz državne granice.

Ako se zatim radi o istražnom zatvoru zbog opasnosti od uništenja, sakrivanja, izmjene ili krivotvorenja dokaza ili tragova, ili zbog opasnosti od utjecaja na svjedoke, vještake, sudionike i prikrivače iz članka 123. stavka 1. točke 2. ZKP-a, mogle bi se primijeniti mjere opreza zabrana približavanja određenoj osobi iz članka 98. stavka 2. točke 4. ZKP-a i zabrana uspostavljanja i održavanja veze s određenom osobom iz čl. 98. stavka 2. točke 5. ZKP-a.

Ako se radi o istražnom zatvoru zbog opasnosti od ponavljanja ili dovršenja kaznenog djela ili počinjenja kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora

od 5 godina ili težeg kojim okrivljenik prijeti, iz članka 123. stavka 1. točke 3. ZKP-a mogle bi se odrediti mjere opreza koje se i inače uobičajeno određuju u praksi radi zaštite žrtve, a to su zabrana približavanja određenoj osobi iz članka 98. stavka 2. točke 4. ZKP-a, zabrana uspostavljanja i održavanja veze s određenom osobom iz članka 98. stavka 2. točke 5. ZKP-a, zabrana uhođenja ili uznemiravanja žrtve iz članka 98. stavka 2. točke 9. ZKP-a i udaljenja iz doma iz članka 98. stavka 2. točke 10. ZKP-a. U vezi s istom zakonskom osnovom mjere istražnog zatvora iz članka 123. stavka 1. točke 3. ZKP-a mogle bi se, uz istražni zatvor u domu, odrediti i druge mjere opreza koje su propisane radi sprječavanja opasnosti od ponavljanja kaznenog djela, i to zabrana posjećivanja određenog mjesta ili područja iz članka 98. stavka 2. točke 2. ZKP-a, zabrana obavljanja određene poslovne aktivnosti iz članka 98. stavka 2. točke 6. ZKP-a, privremeno oduzimanje dozvole za upravljanje motornim vozilom iz članka 98. stavka 2. točke 8. ZKP-a te zabrana pristupa internetu iz članka 98. stavka 2. točke 11. ZKP-a.

U članku 6. Pravilnika o načinu izvršavanja istražnog zatvora u domu propisano je da prije početka istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor postoje određene pripreme koje ne mogu trajati duže od 15 radnih dana, a provode se u zatvoru ili kaznionici. Tamo nadležni zatvor odnosno kaznionica, u suradnji sa službom za elektronički nadzor, upoznaje istražnog zatvorenika s općim obvezama izvršavanja istražnog zatvora uz elektronički nadzor. Zatim služba za elektronički nadzor u suradnji s nadležnim probacijskim uredom dogovara termin i organizaciju postavljanja uređaja za elektronički nadzor te način sprovođenja zatvorenika i o navedenom žurno obavještava nadležni sud, koji donosi nalog za sprovođenje iz istražnog zatvora u dom u vrijeme koje odredi služba za elektronički nadzor. O navedenom služba za elektronički nadzor žurno obavještava nadležnu policijsku postaju i nadležni zatvor odnosno kaznionicu. Sprovođenje provodi pravosudna policija zatvorskog sustava te traje do predaje imenovanog nadležnom službeniku službe za elektronički nadzor ili nadležnom probacijskom uredu. Zadnje navedeni službenik postavlja i aktivira uređaj za elektronički nadzor u domu istražnog zatvorenika. O poduzetim radnjama iz stavka 6. ovoga članka službenik koji je postavio i aktivirao uređaj za elektronički nadzor sastavlja izvješće te se putem službe za elektronički nadzor žurno po jedan primjerak izvješća dostavlja nadležnom sudu, nadležnom državnom odvjetniku, nadležnom zatvoru odnosno kaznionici te nadležnoj policijskoj postaji. Nakon toga počinje istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor koji nadzire služba za elektronički nadzor uporabom tehničkih sredstava nadzora. U slučaju potrebe neposredan nadzor može se obaviti i ulaskom u dom istražnog zatvorenika uz pomoć policije sukladno odredbama zakona kojim se uređuju poslovi i ovlasti policije te ostvarivanjem neposrednog kontakta s istražnim zatvorenikom.

Opći uvjeti istražnog zatvora uz elektronički nadzor i obveze istražnog zatvorenika propisani su člankom 5. Pravilnika, a to je pisana suglasnost istražnog zatvorenika o ulasku službenika službe za elektronički nadzor ili nadležnog probacijskog službenika u dom istražnog zatvorenika u svrhu pripreme i provedbe istražnog zatvora uz elektronički nadzor, dostupnost istražnog zatvorenika u bilo koje doba putem nadzornog uređaja, u slučaju odlaska na liječenje, elementarne nepogode ili drugih okolnosti uslijed kojih bi mogle nastupiti teške posljedice po život i zdravlje istražnog zatvorenika služba za elektronički nadzor obavijestit će nadležni sud, koji će donijeti odluku o napuštanju doma, dolazak u nadležni sud, državno odvjetništvo, policijsku postaju ili probacijski ured kad je to određeno nalogom ili pozivom suda ili državnog odvjetništva, poštivanje uvjeta elektroničkog nadzora i standardne upute za korištenje uređaja elektroničkog nadzora, rukovanje uređajima za elektronički nadzor isključivo prema uputama službe za elektronički nadzor i neoštećivanje opreme za elektronički nadzor, davanje pisane izjave da je u mogućnosti poštivati uvjete elektroničkog nadzora.

Ako se istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor provede uredno, sukladno članku 11. Pravilnika, sud donosi rješenje o ukidanju istražnog zatvora uz elektronički nadzor te o završetku izvršavanja istražnog zatvora uz elektronički nadzor te služba za elektronički nadzor obavještava istražnog zatvorenika i nadležnu policijsku postaju o završetku istražnog zatvora uz elektronički nadzor te dogovara termin deaktiviranja i preuzimanja opreme za elektronički nadzor. Jednako tako o završetku izvršavanja istražnog zatvora uz elektronički nadzor policija odmah obavještava žrtvu, ako je tako zahtijevala, sukladno odredbama zakona kojim se uređuje kazneni postupak. I na kraju, u domu optuženika preuzima se oprema i deaktivira. Ako se istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor uredno ne provede, sukladno članku 12. Pravilnika sud donosi rješenje kojim se ukida istražni zatvor uz elektronički nadzor, a službenik koji provodi elektronički nadzor, odnosno probacijski službenik, izuzet će uređaj za elektronički nadzor uz pravosudnu policiju, koja će sprovesti istražnog zatvorenika u zatvor ili kaznionicu.

U Pravilniku su jasno određene situacije koje predstavljaju razloge za donošenje navedenog rješenja. Tako se radi u situacijama iz članka 10. Pravilnika o kršenju uvjeta istražnog zatvora, koje istražni zatvorenik može počiniti neopravdanom odsutnošću iz doma izvan dopuštenog vremena, namjernim izbjegavanjem elektroničkog nadzora, oštećivanjem uređaja ili drugim kršenjima općih obveza elektroničkog nadzora. U tom slučaju žurno će se obavijestiti nadležni sud i nadležna policijska postaja.

Jednako tako radi se o situaciji iz članka 7. Pravilnika, kada postavljanje uređaja za elektronički nadzor ne uspije zbog skrivenog ponašanja istražnog zatvorenika ili zbog objektivnih nemogućnosti, o čemu će se žurno obavijestiti nadležni sud, nadležni državni odvjetnik i nadležna policijska postaja.

Pravilnik u članku 10. popisuje i druge situacije, kao što je prijetnja i/ili vrijeđanja službenika ili druge slične radnje od strane istražnog zatvorenika i/ili ukućana, o čemu će služba za elektronički nadzor obavijestiti nadležni sud, nadležno državno odvjetništvo te nadležnu policijsku postaju.

Članak 13. Pravilnika, koji propisuje način vođenja evidencija, zapravo i pokazuje da sud može donijeti tri vrste rješenja u postupku:

1. rješenje o istražnom zatvoru uz elektronički nadzor
2. rješenje o produljenju istražnog zatvora uz elektronički nadzor
3. rješenje kojim se ukida istražni zatvor uz elektronički nadzor.

4.2. Prednosti primjene instituta elektroničkog nadzora vezano za mjeru istražnog zatvora

Istražni zatvor u domu u posljednja je dva desetljeća doživio veliku ekspanziju te je u raznim oblicima korišten u velikom dijelu svijeta, a s razvojem novih tehnologija u 20. stoljeću te s mogućnošću praćenja odnosno nadzora okrivljenika pojavio se i institut istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor.

Istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor svakako bi i u Republici Hrvatskoj trebao imati široku primjenu i prednost pred drugim, težim mjerama propisanim ZKP/08, kao što su „istražni zatvor“ iz članka 123. ZKP/08 i „mjera jamstva“ iz članka 102. ZKP/08, i to iz sljedećih razloga.

Prije svega, elektronički nadzor ima potencijal financijske uštede za društvo. Izravne su uštede zato što se ne mora plaćati zatvor koji je ili u državnom vlasništvu ili privatnom, kojem država plaća za usluge čuvanja zatvorenika, zatim uštede na službenicima koji rade u zatvorskom sustavu te uštede na ime hrane i ostalih potrepština za okrivljenike u istražnom zatvoru. Nadalje, u nekim slučajevima već pri sadašnjim zakonskim i tehničkim uvjetima, a u slučaju primjene novijih tehnologija (GPS uređaji) i uz širu primjenu, postoje i daljnji pozitivni financijski učinci jer okrivljenik koji je u istražnom zatvoru u domu uz elektronički nadzor može nastaviti raditi te time pridonositi za svoje uzdržavanje, za uzdržavanje svoje obitelji, a plaćanjem poreza i društvu te plaćati troškove svojeg nadzora.²²

Osim pozitivnih financijskih učinaka primjene ovog instituta, postoje i drugi pozitivni učinci na okrivljenika, kao što su psihološki – „nije odvojen od obitelji“, izbjegava se „društvena stigmatizacija“ osobe koja još nije osuđena, štiti se njezina čast i ugled, a izbjegava se i psihološka posljedica da sam boravak u zatvoru „teško pogađa okrivljenika“.

²² Žugaj, Dominik, Elektronički nadzor i mjera istražnog zatvora u domu: Budućnost osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, br. 105, 2019, str. 80

Uz navedeno postoje i daljnji pozitivni učinci za okrivljenika vezano za poštovanje ljudskih prava i prava obrane okrivljenika u slučaju primjene ovog instituta, kao što su bolja mogućnost pripreme obrane u kaznenom postupku, uz uvažavanje boljeg kontakta sa svojim odvjetnikom, zatim bolje poštivanje pretpostavke nedužnosti (izbjegavanje sklapanja nagodbi kada okrivljenik nije počinio kazneno djelo), izbjegavanje kontakta s drugim istražnim zatvorenici-ma i time izbjegavanje kriminalizacije, izbjegavanje diskriminacije okrivljenika koji ne mogu platiti jamčevinu umjesto istražnog zatvora.

U radu „Elektronički monitoring u suvremenom kaznenom pravu i Hrvatskoj – alternativa kazni zatvora“ i autori Dragičević Prtenjača i Gracin analiziraju pozitivne učinke primjene elektroničkog nadzora u kaznenom postupku.²³ Između ostaloga ističe se dugoročno smanjenje zatvorske populacije, rješavanje pitanja preopterećenosti zatvorskog sustava, smanjenje stope recidivizma (SAD i Novi Zeland). Također se ističe i okolnost kako se izbjegava prekid kontakta osim s obitelji i s prijateljima te je psihološki lakše primijeniti uređaj za elektronički nadzor nego boraviti u istražnom zatvoru (Novi Zeland).²⁴

Slijedom iznesenog navedeni pravni institut ima velike prednosti za društvo u smislu ušteda i rasterećenja zatvorskog sustava te smanjenja stope recidivizma, zatim velike prednosti za okrivljenika u smislu nastavka kontakta s obitelji i prijateljima, boljeg poštivanja ljudskih prava i osiguranja načela pravičnosti suđenja u kaznenom postupku, a u konačnici ima prednosti i za sama državna tijela koja provode kazneni postupak – kaznene suce – jer se radi o institutu koji je efikasan, manje invazivan za okrivljenika i nosi manje rizika za pogrešnu procjenu opasnosti okrivljenika.

4.3. Budućnost primjene instituta u RH

Zakonodavni okvir za primjenu navedenog instituta za sada je u Republici Hrvatskoj relativno restriktivan i svakako bi trebao biti izmijenjen kako bi moglo doći do šire primjene navedenog instituta.

Jednako tako tek početkom te šire primjene sudska praksa u Republici Hrvatskoj može dati određene kriterije za primjenu instituta (s obzirom na osobnost okrivljenika, raniju (ne)osuđivanost, težinu, vrstu i način počinjenja kaznenog djela i drugo).

Međutim, već sad možemo razmišljati o konkretnim primjerima u praksi na koje bi se mogao primijeniti institut elektroničkog nadzora.

²³ Dragičević Prtenjača, Marta; Gracin, Dijana, *op. cit.* u bilj. 8, str. 743–762.

²⁴ *Ibid.*, str. 755–757.

Tako bi to mogla biti kaznena djela protiv gospodarstva (glava XXIV. KZ-a), protiv krivotvorenja (glava XXVI. KZ/11), kaznena djela protiv službene dužnosti (glava XXVIII. KZ-a) i slična kaznena djela, za koje je predmete općepoznato da se radi o opsežnim predmetima, s velikom količinom dokumentacije, zatim tu se radi o okrivljenicima koji su prije neosuđivani za kaznena djela i radi se o postupcima koji traju dulje vrijeme te s neizvjesnim ishodom postupka u smislu osuđujuće presude, tako da bi i za društvo i za samog okrivljenika u smislu kvalitetnije obrane bila svakako prikladnija mjera iz članka 119. ZKP-a nego istražni zatvor iz članka 123. ZKP-a.

Nadalje, mjera iz članka 119. ZKP-a bila bi, primjerice, prikladna u kaznenim predmetima protiv okrivljenika koji je stranac u Republici Hrvatskoj, isto tako neosuđivan prije za kaznena djela, a sve kako bi bio dostupan tijelima sudbene vlasti RH, boravak negdje drugdje (kao što je smještaj koji si može osigurati), a ne zavrski uvjeti, manje je otegotan za okrivljenika te financijski povoljniji za državu.

Mjera bi se čak mogla primijeniti i kod okrivljenika za kaznena djela protiv braka, obitelji i djece (glava XVIII. KZ/11) kada okrivljenik ima mogućnost smještaja različitog od žrtve, kada nije zaposlen ili ima radno mjesto čije poslove može obavljati i od kuće ili je zaposlen, ali može otvoriti dulje bolovanje, primjerice radi liječenja od ovisnosti o alkoholu, drogama ili zbog nekih drugih zdravstvenih teškoća koje do tada nije liječio, a koje su poticajno djelovale upravo na počinjenje predmetnog/ih kaznenog/ih djela.

Osim toga treba razmotriti i mogućnost uvođenja elektroničkog nadzora kao alternative, zamjene za kraće zatvorske kazne, primjerice one u trajanju do godinu dana. Prethodno bi trebalo uzeti u obzir dobru praksu onih zemalja koje to već imaju u svojem zakonodavstvu i potom napraviti procjenu učinkovitosti takve sankcije u praksi te zaključno izvršiti nužne promjene u kaznenom zakonodavstvu. Vjerujemo da bi se djelotvornost te sankcije ubrzo pokazala u praksi i dovela do svih onih prije istaknutih pozitivnih učinaka (ušteda i rasterećenja zatvorskog sustava, smanjenja stope recidivizma, učinkovitijeg poštivanja ljudskih prava i osiguranje načela pravičnosti suđenja u kaznenom postupku, kao i samih beneficija za osuđenike u smislu nastavka kontakta s obitelji i prijateljima, nastavka radnog odnosa i dr.).

Prema iznesenom može se zaključiti da je elektronički nadzor institut koji se dulje vrijeme primjenjuje u Europi i izvan nje, kako ima značajne prednosti pred drugim mjerama kaznenog procesnog prava, kako su u Republici Hrvatskoj osigurani tehnički uvjeti za primjenu navedenog kvalitetnog pravnog instituta te bi stoga svakako trebalo početi s njegovom trajnom implementacijom, i to od strane najvažnijih aktera kaznene politike u Republici Hrvatskoj – sudaca i državnih odvjetnika. Prema posljednjim podacima do sada je u pet predmeta određen istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor.²⁵

²⁵ Podaci Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije.

5. VRSTE I NAČIN FUNKCIONIRANJA ELEKTRONIČKOG NADZORA

U svijetu su danas najzastupljenija dva modela elektroničkog nadzora:

- nadziranje pridržavanja uvjeta vremenskog ograničavanja kretanja stalnim nadzorom nalazi li se počinitelj na određenom mjestu ili ne (RF nadzor)
- praćenje lokacije počinitelja i njegova kretanja (satelitsko praćenje – GPS).

Elektronički nadzor putem RF modula danas je najzastupljeniji način elektroničkog praćenja osuđenika i gotove sve zemlje koje primjenjuju elektronički nadzor prvo su uvele RF kao bazni model, a tek nakon toga, kao svojevrsnu nadogradnju, GPS. GPS elektronički nadzor zbog relativno visokih troškova praćenja i skupe tehnologije uglavnom se koristi za praćenje visoko rizičnih skupina počinitelja, kao i za praćenje počinitelja kaznenih djela nasilja u obitelji. Republika Hrvatska, vodeći se iskustvima drugih zemalja i najbolje europske prakse, nabavila je opremu za praćenje osuđenika putem RF-a.²⁶

Sustav se sastoji od tri komponente: predajnik, prijemnik i centralni poslužitelj. Predajnik s baterijskim napajanjem stavlja se na nogu nadzirane osobe u visini gležnja. Premda se u literaturi često umjesto pojma predajnika navodi pojam „narukvica“, on se instalira na nogu osobe pod nadzorom zbog toga što se s noge teže skida nego s ruke, a uz to je manje vidljiv, osobito ako se prekrije odjevnim predmetom poput hlača. Predajnik u sebi ima bateriju, koja kod većine proizvođača opreme ne zahtijeva punjenje, nego se odlikuje velikom trajnošću (trajnost baterije u predajniku koji je nabavila Republika Hrvatska iznosi 3 godine). Predajnik u sebi imaju integrirane različite vrste zaštite, a najčešće su zaštita od trganja, temperature tijela i pokreta. To znači da će predajnik poslati alarm prijemniku (baznoj nadzornoj stanici) ako dođe do kidanja remena predajnika, ako osoba pod nadzorom umre ili ako se prestane micati.

Prijemnik ili, kako ga neki nazivaju, bazna nadzorna stanica u sebi sadrži SIM karticu, instalira se u kuću osobe koju se nadzire, ako je moguće negdje u središnjem dijelu prostora, i on odašilje informacije putem radijske frekvencije o kretanju predajnika, odnosno osobe pod nadzorom, prema Nadzornom centru. Budući da u sebi sadrži SIM karticu, putem prijemnika moguće je nazvati osobu pod nadzorom i s njome razgovarati, a i osuđenik u svakom trenutku može putem njega kontaktirati Nadzorni centar. Prijemnik u sebi ima integriranu bateriju te može bez napajanje električnom energijom raditi do 48

²⁶ Martinovic, Marietta, The complexity of punitiveness of electronically monitored sanctions, Lap Lambert Academic Pub, 2010.

sati. U slučaju nestanka električne energije nastaviti će raditi, ali će tu informaciju proslijediti Nadzornom centru kao alarm. Jednako tako Nadzornom će centru proslijediti informaciju o povratku električne energije. Prijemnik u sebi ima integriranu zaštitu od pokreta, tako da ga osoba pod nadzorom ne smije micati s mjesta na kojem ga je postavio nadležni službenik. Kada službenik postavi predajnik na nogu osobe pod nadzorom, izvršiti će kalibraciju prostora, odnosno ograničiti će kretanje osobe samo na prostor u kojem živi, tj. stan ili kuću, te će svaki izlazak izvan tog prostora sustav evidentirati i poslati alarm Nadzornom centru.

Srce sustava za elektronički nadzor jest centralni softver – centralna baza podataka za aplikaciju infrastrukture za opremu. U njega se upisuju svi podaci o osobi pod nadzorom (osobni podaci, adresa i druge informacije bitne za nadziranje) te se u njemu kreira i raspored kada osoba mora biti pod nadzorom, odnosno kada može izaći iz nadziranog prostora, a da se to ne smatra kršenjem. Ukoliko osoba pod elektroničkim nadzorom u vrijeme nadziranja napusti objekt ili pokuša skinuti narukvicu, prijemnik tu informaciju šalje centralnom softveru, odnosno Nadzornom centru. Službenik u Nadzornom centru tada će postupiti sukladno Pravilniku koji propisuje postupanje u tim situacijama.

Elektronički nadzor putem RF modula omogućuje 24-satnu kontrolu osobe pod nadzorom, ali on se uglavnom koristi za nadzor u točno određeno vrijeme (npr. vrijeme tijekom noći), koje sudac odredi u svom rješenju i koje prema njegovoj procjeni predstavlja kritično vrijeme u kojem bi osoba pod nadzorom eventualno mogla počiniti novo kazneno djelo. U pravilu se elektronički nadzor provodi uglavnom noću, i to u razdoblju od 12 sati dnevno, čime se ostvaruje svrha nadzora, a to je svakodnevno normalno funkcioniranje osobe pod nadzorom, što uključuje obavljanje dnevnih aktivnosti, poput odlaska na posao, odvođenja djece u školu ili vrtić i sl.

6. PROVOĐENJE PILOT-PROJEKTA ELEKTRONIČKOG NADZORA 2017.

Prije negoli se započelo s trajnom implementacijom elektroničkog nadzora, u okviru projekta financiranog iz Prijelaznog instrumenta pomoći EU-a tijekom 2017. godine proveden je pilot-projekt elektroničkog nadzora. Tijekom pilot-projekta (vrijeme nadziranja osuđenika bilo je 100 dana i trajalo je od 17. veljače do 28. svibnja 2017.) uz pomoć elektroničkog nadzora vršen je nadzor nad ukupno pet osoba. Četiri su osobe bile na uvjetnom otpustu s elektroničkim nadzorom, a jedna je bila u istražnom zatvoru u domu s elektroničkim nadzorom. O načinu provedbe ovog pilot-projekta, aktivnostima koje su u okviru

njega provedene, kao i o postignutim rezultatima može se više saznati u radu „Elektronički nadzor pilotprojekt u Republici Hrvatskoj“²⁷ autora Jane Špero i Perice Rosandića, koji su sudjelovali u njegovoj pripremi i implementaciji.

Uz nadziranje osoba pod nadzorom u okviru projekta realizirane su i brojne druge aktivnosti, poput analize zakonske regulative, *cost-benefit* analize uvođenja elektroničkog nadzora, izrade Protokola kojim je bio propisan postupak od izricanja do skidanja opreme za elektronički nadzor, natječajne dokumentacije za nabavu opremu, samog nadziranja osuđenika i dr., a koje su poslužile kao dobra polazišna osnova trajne implementacije elektroničkog nadzora u Republici Hrvatskoj.

U veljači 2024. godine odlukom Županijskog suda u Zagrebu prvi je put određen istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor, što će, vjerujemo, biti poticaj i drugim sudovima da krenu istim smjerom i sve više počnu primjenjivati članak 119. ZKP/08, poglavito u situaciji kada nam je zatvorski sustav preopterećen uslijed velikog broja istražnih zatvorenika.²⁸

7. ISTRAŽIVANJE

7.1. Svrha i cilj istraživanja

Svrha ovog preliminarog istraživanja jest ispitivanje stavova sudaca o elektroničkom nadzoru nakon što uveden u fazi uvjetnog otpusta te se planira njegovo uvođenje i u fazi istražnog zatvora.

Istraživanje je provedeno s ciljem utvrđivanja upoznatosti sudaca vezano uz zakonsku regulativu kojom je uređena ili se tek planira urediti primjena elektroničkog nadzora u Republici Hrvatskoj, njihovih ideja o mogućnostima njegove primjene na pojedine kategorije osuđenika te njihovih sklonosti upotrebi i izricanju elektroničkog nadzora sukladno sadašnjoj, ali i budućoj zakonskoj regulativi, koja će omogućiti njegovu širu primjenu u različitim fazama kaznenog postupka.

7.2. Metodologija

Budući da je, sukladno važećoj zakonskoj regulativi, primjena elektroničkog nadzora trenutačno moguća i provodi se samo uz uvjetni otpust, a u budućnosti se planira i njegova primjena uz istražni zatvor u domu, formirali smo dvije skupine ispitanika: suce izvršenje, koji izriču njegovu primjenu uz

²⁷ Špero, Jana; Rosandić, Perica, *op. cit.* u bilj. 2, str. 671–692.

²⁸ Podaci Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije.

uvjetni otpust, i suce općinskih sudova, koji bi ga u budućnosti trebali izricati uz istražni zatvor u domu. Svima njima poslali smo e-poruku s poveznicom na mrežni upitnik te smo ih zamolili za sudjelovanje u ovom istraživanju. E-poruka poslana je na ukupno 26 adresa e-pošte sudaca izvršenja i 32 adrese e-pošte predsjednika općinskih sudova. Uz inicijalnu e-poruku, sucima su dva puta slani podsjetnici i zamolbe za sudjelovanje u istraživanju.

7.3. Metode i način provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno u razdoblju od 10. kolovoza do 15. rujna 2023. godine, a započeto je slanje e-poruka sucima izvršenja i predsjednicima općinskih sudova u kojima su suci izvršenja zamoljeni da se uključe u istraživanje pristupom mrežnom upitniku na koji im je poveznica poslana u e-poruci. Predsjednike pak općinskih sudova zamolili smo da e-poruku koju smo im poslali prosljede sucima svojih sudova, da ih potaknu na sudjelovanje u ovom istraživanju i omoguće im ga. Budući da se istraživanje provodilo tijekom kolovoza, kada je velika većina sudaca na godišnjem odmoru, početkom rujna poslali smo ponovno e-poruku u kojoj ih podsjećamo na istraživanje te molimo da se u njega uključe zaključno s 15. rujna 2023. godine.

7.4. Istraživačka etika

Istraživanje je uvažilo etičke smjernice pri provođenju istraživanja. Premda je e-poruka za sudjelovanje u istraživanju poimenično slana na adrese sudaca izvršenja, sudjelovanje u istraživanju bilo je potpuno anonimno pristupom mrežnom upitniku, a pristup rezultatima imali su samo autori istraživanja. Anonimnost je na isti način omogućena i sucima općinskih sudova kojima su e-poruku za sudjelovanje u istraživanju proslijedili njihovi predsjednici.

7.5. Instrument

Radi provedbe istraživanja konstruirana su dva mrežna upitnika u platformi *MS Teams*, jedan za suce izvršenja, a drugi za suce općinskih sudova. Prvim upitnikom prikupljani su podaci od sudaca izvršenja vezano uz uvjetni otpust, a drugim od sudaca općinskih sudova vezano uz istražni zatvor u domu.

7.6. Rezultati istraživanja i rasprava

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 14 sudaca izvršenja od ukupno 26 sudaca izvršenja kojima je poslan poziv za sudjelovanje u istraživanje te 65 sudaca općinskih sudova kojima su poziv prosljedili predsjednici njihovih sudova.

7.6.1. Rezultati: uvjetni otpust uz elektronički nadzor – suci izvršenja

Suci izvršenja koji su sudjelovali u istraživanju imaju više od 20 godina radnog staža u pravosuđu (92,9 %), a njih samo 7,1 % između 16 i 20 godina, dok nijedan sudac izvršenja koji je sudjelovao u istraživanje nema manje od 16 godina radnog staža.

Tablica 1.

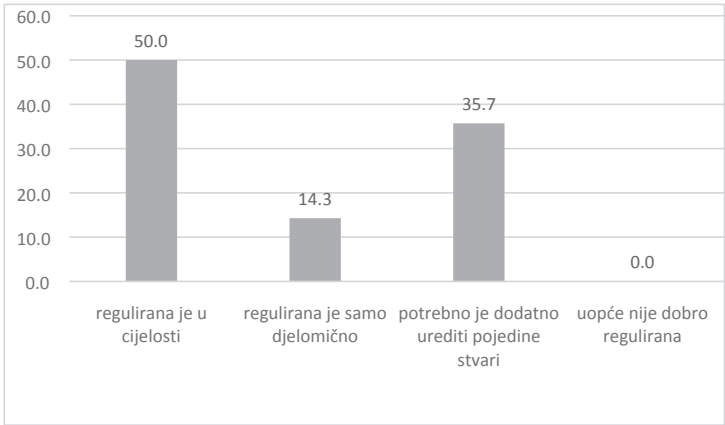
RADNI STAŽ SUDACA IZVRŠENJA

Godine radnog staža	%
do 5 godina	0,0
od 6 do 10 godina	0,0
od 11 do 15 godina	0,0
od 16 do 20 godina	7,1
od 21 do 25 godina	50,0
više od 26 godina	42,9
Ukupno	100,0

Institut uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor smatra u potpunosti korisnim za obavljanje poslova suca izvršenja ukupno 57 % ispitanika, korisnim ga smatra 38 %, dok ga korisnim uopće ne smatra samo 5 % ispitanika. Iako ovaj institut korisnim smatra 95 % ispitanika, njih 71,4 % nikada ga nije primijenilo prilikom odlučivanja o uvjetnom otpustu, dok ga je primijenilo 28,6 % ispitanika.

Graf 1.

NORMATIVNO UREĐENJE INSTITUTA UVJETNOG OTPUSTA

Prema mišljenju 50 % ispitanika Pravilnikom o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor materija koja uređuje institut uvjetnog otpusta regulirana je u cijelosti. S njima se ne slaže 50 % ispitanika, koji smatraju da je navedenim Pravilnikom ovaj institut reguliran samo djelomično (14,3 %) ispitanika, a da je potrebno dodatno urediti pojedine stvari smatra njih 35,7 %.

Iz podataka prikazanih u Tablici 2 vidljivo je da 14,3 % ispitanika smatra da institut uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor treba primjenjivati u odnosu na sve zatvorenike.

Tablica 2.

PRIMJENA INSTITUTA UVJETNOG OTPUSTA
UZ ELEKTRONIČKI NADZOR

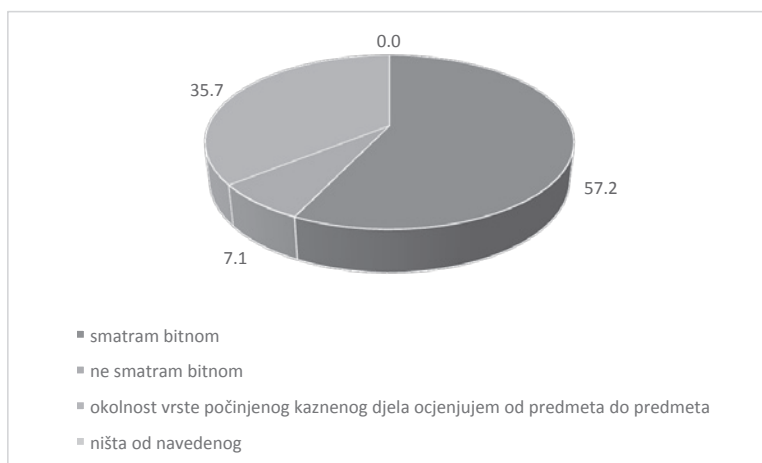
Primjena elektroničkog nadzora	%
u odnosu na sve zatvorenike	14,3
u odnosu na određene kategorije zatvorenika	50,0
za sva kaznena djela	0,0
samo u odnosu na određena kaznena djela	35,7
ukupno	100,0

S njima se ne slaže 86 % ispitanika, koji smatraju da ovaj institut treba primjenjivati u odnosu na određene kategorije zatvorenika (50 %), odnosno samo u odnosu na određena kaznena djela (35,7 %). Nijedan ispitanik nije smatrao da ovaj institut treba primijeniti za sva kaznena djela.

Što se tiče vremena primjene ovog instituta, 7,1 % ispitanika smatra da ga treba primijeniti nakon 1/2 izdržane zatvorske kazne, da ga treba primijeniti nakon 2/3 izdržane kazne smatra 57,2 %, dok 35,7 % smatra da ga se treba primijeniti u oba slučaja, odnosno i nakon 1/2 i nakon 2/3 izdržane kazne.

Graf 2.

VRSTA KAZNENOG DJELA KAO BITNA OKOLNOST ZA ODLUČIVANJE O PRIMJENI ELEKTRONIČKOG NADZORA

Osim vremena izdržane kazne kod donošenja odluke o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor činjenicu koju je vrstu kaznenog djela počinio zatvorenik bitnom smatra 57,1 % ispitanika, njih 7,1 % ne smatra bitnom činjenicu vrste kaznenog djela koje je zatvorenik počinio, dok 36,8 % ispitanika okolnost vrste počinjenog kaznenog djela ocjenjuje od predmeta do predmeta. Ispitanici koji kod donošenja odluke o uvjetnom otpustu smatraju bitnom činjenicu o vrsti kaznenog djela koje je zatvorenik počinio ovaj bi institut najčešće izrekli zatvorenicima koji su počinili kaznena djela protiv imovine, zatim kaznena djela protiv gospodarstva, protiv službene dužnosti, protiv sigurnosti prometa te kaznena djela nasilja u obitelji.

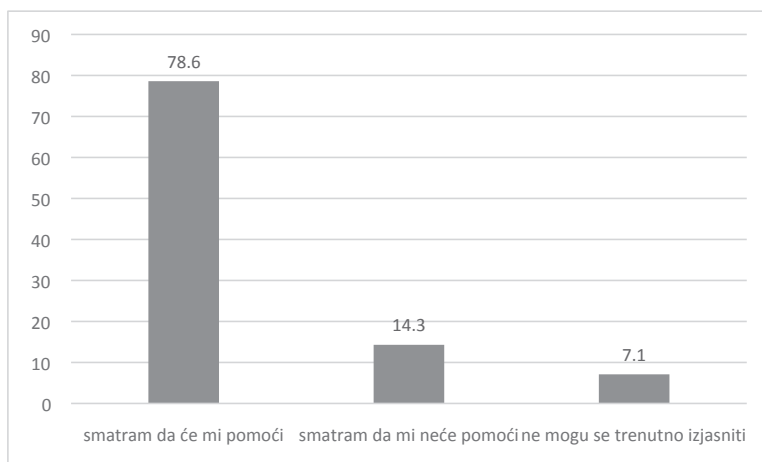
Kod izricanja uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor, uz sve prethodno navedeno, za 76,8 % ispitanika bitna su osobna svojstva osuđenika, poput starije životne dobi zatvorenika, trudnoće ili invalidnosti, dok za 23,2 % osobna svoj-

stva osuđenika nisu bitna kod donošenja odluke. Svi su ispitanici odgovorili da su im okolnosti poput ranije osuđivanosti, ovisnosti o psihoaktivnim tvarima, videoigricama, igrama na sreću te teži odnosno lakši načini i okolnosti počinjenja kaznenog djela bitni za odlučivanje o primjeni instituta uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor.

Kod odlučivanja o primjeni instituta uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor za 74 % ispitanika bitna je procjena policije u smislu vjerojatnosti povrata za činjenje novih kaznenih djela na slobodi (koja može biti niska, srednja i visoka), a za njih čak 92 % izvješće probacijskog ureda u smislu osiguranja postpenalnih uvjeta uvjetno otpuštenom osuđeniku. Procjenu policije kod odlučivanja o primjeni instituta uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor ne smatra bitnom 26 % ispitanika, a izvješća probacije njih 8 %.

Graf 3.

ELEKTRONIČKI NADZOR KAO POMOĆ KOD DONOŠENJA ODLUKE O UVJETNOM OTPUSTU

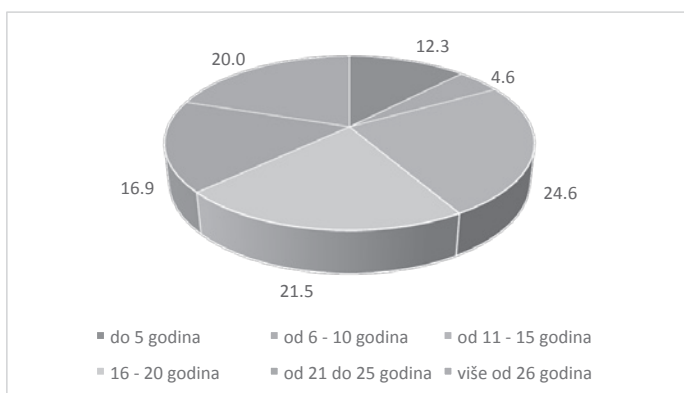
Iz podataka prikazanih u Grafu 3 vidljivo je da 78,6 % ispitanika smatra da će im kao sucima izvršenja u postupku odlučivanja o uvjetnom otpustu institut uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor pomoći da lakše donesu odluku povodom molbi za uvjetni otpust, 14,3 % smatra da im neće pomoći, dok se njih 7,1 % o tome trenutno nije moglo izjasniti.

7.6.2. Rezultati: istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor – suci

Iz podataka prikazanih u Grafu 4 vidljivo je da 16,9 % sudaca općinskih sudova koji su sudjelovali u ovom istraživanju ima do 10 godina radnog staža u pravosuđu, najveći postotak njih (24,6 %) ima između 11 i 15 godina staža i između 16 i 20 godina (21,5 %), dok više od 20 godina radnog staža ima njih ukupno 36,9 %.

Graf 4.

Godine radnog staža u pravosuđu sudaca općinskih sudova

Najveći broj ispitanika svoje znanje o zakonskoj regulativi koja regulira primjenu instituta istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor na ljestvici od 1 do 5, pri čemu 1 znači „ne poznajem zakonsku regulativu“, a 5 „odlično poznajem zakonsku regulativu“, ocijenilo je ocjenom 3 (35,4 %), odnosno da imaju znanje o zakonskoj regulativi koja regulira primjenu ovog instituta.

Tablica 3.

Procjena znanja o zakonskoj regulativi

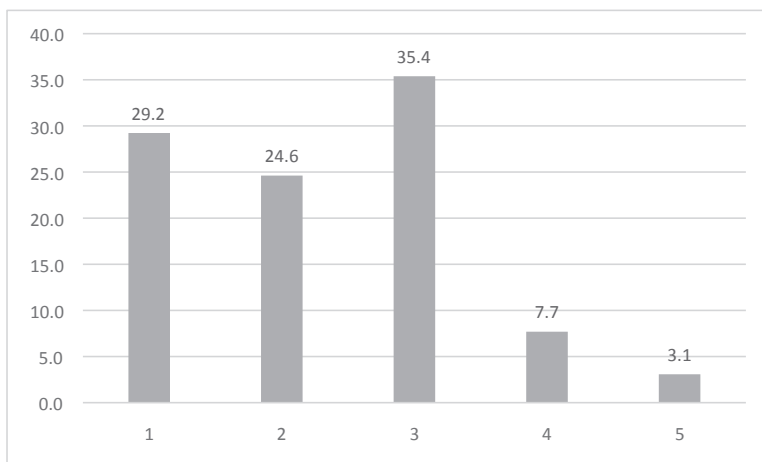
Procjena znanja o zakonskoj regulativi	%
1	10,8
2	20,0
3	35,4
4	26,2
5	7,7
ukupno	100,0

Iz Tablice 3 vidljivo je da je 20,8 % ispitanika samoprocijenilo da ne poznaje ili slabo poznaje (ocjene 1 i 2) zakonsku regulativu, a 33,9 % da je poznaje vrlo dobro i odlično.

Znatno su lošije svoje znanje ispitanici procijenili vezano uz primjenu instituta istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor u zemljama Europske unije. Većina ispitanika svoje je znanje procijenila ocjenom 1 i 2, odnosno procijenila je da ne zna ili slabo zna na koji je način propisan i kako se primjenjuje istražni zatvor u domu u zemljama Europske unije (70,8 % ispitanika), ocjenom 3 svoje je znanje procijenilo 24,6 % ispitanika, dok je njih samo 4,6 % procijenilo da vrlo dobro, odnosno odlično zna na koji je način propisan i kako se primjenjuje istražni zatvor u domu u zemljama Europske unije.

Graf 5.

ZNANJE O TEHNIČKIM ASPEKTIMA PRIMJENE ELEKTRONIČKOG NADZORA

Svoje znanje o načinu na koji funkcionira elektronički nadzor 53,8 % ispitanika ocijenio je ocjenom 1 i 2, odnosno procijenilo je da ne zna ili vrlo malo zna kako funkcionira oprema za elektronički nadzor, 35,4 % ispitanika procijenilo je da zna kako funkcionira oprema, dok je njih 10,8 % procijenilo da vrlo dobro, odnosno odlično zna kako funkcionira oprema za elektronički nadzor.

Institut istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor većina ispitanika, njih 73,8 %, izrekla bi samo kod određenih zakonskih osnova iz članka 123. ZKP/08, dok bi ga njih 26,2 % izreklo neovisno o zakonskoj osnovi o kojoj se radi u navedenom članku.

Tablica 4.

OSNOVE ZA IZRICANJE ISTRAŽNOG ZATVORA

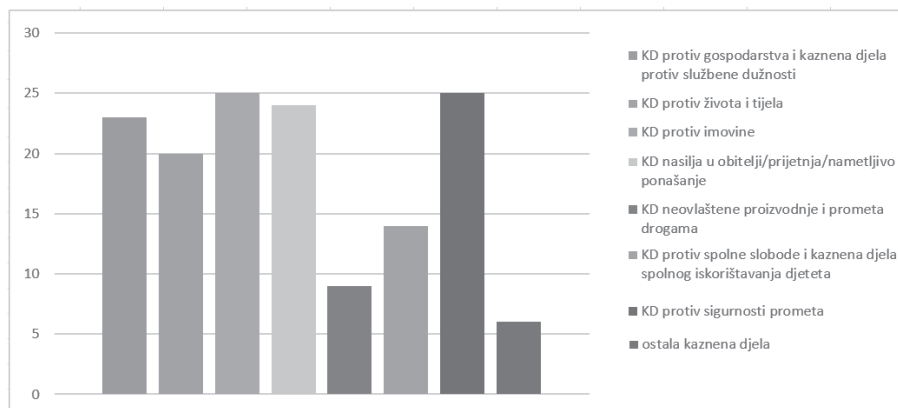
Osnove za izricanje istražnog zatvora	%
članak 123. stavak 1. točka 1. ZKP/08 opasnost od bijega	55,4
članak 123. stavak 1. točka 2. ZKP/08 utjecaj na svjedoke	5,4
članak 123. stavak 1. točka 3. ZKP/08 opasnost od ponavljanja kaznenog djela i počinjenje novog kaznenog djela kojim prijeti	30,4
članak 123. stavak 1. točka 4. ZKP/08 kazneno djelo kod kojeg je propisana kazna dugotrajnog zatvora i okolnosti počinjenja kaznenog djela posebno su teške	3,6
članak 123. stavak 1. točka 5. ZKP/08 okrivljenik, iako uredno pozvan, izbjegava doći na raspravu	5,4
ukupno	100,0

Većina ispitanika koja se izjasnila da joj je bitna zakonska osnova za primjenu instituta istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor smatra da bi istražni zatvor u domu najprikladnije bilo izreći po osnovi opasnosti od bijega (55,4 %) te po osnovi opasnosti od ponavljanja kaznenog djela i počinjenja novog kaznenog djela kojim prijeti (30,4 %).

Jednako tako većina ispitanika (75,4 %) odgovorila je da je vrsta kaznenog djela (kriminaliteta) bitna kod primjene instituta istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor, dok za njih 24,6 % to nije bitno. Ispitanici koji su odgovorili da im je vrsta kaznenog djela bitna smatraju da je primjena navedenog pravnog instituta najprikladnija za počinitelje kaznenih djela protiv imovine, kaznenih djela protiv sigurnosti prometa, kaznenih djela protiv gospodarstva, kaznenih djela protiv službene dužnosti te kaznenih djela nasilja u obitelji.

Graf 6.

KAZNENA DJELA PRIMJERENA ZA PRIMJENU INSTITUTA ISTRAŽNOG ZATVORA U DOMU

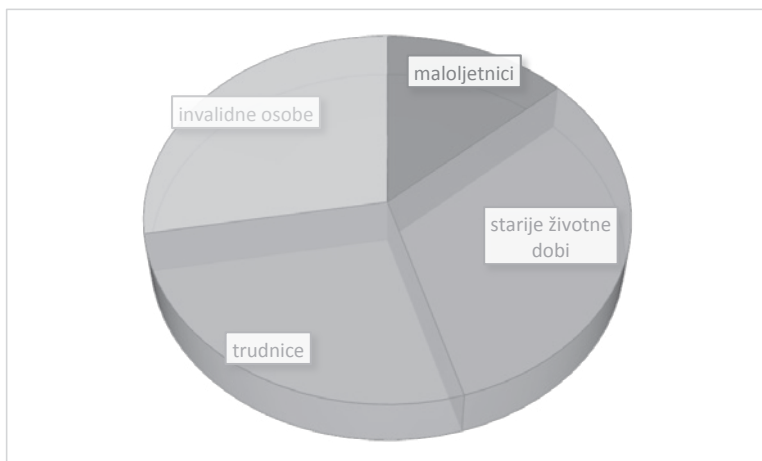

Najmanji broj ispitanika smatra primjenu navedenog pravnog instituta prikladnom za počinitelje kaznenih djela protiv spolne slobode i kaznenih djela spolnog iskorištavanja djeteta te za počinitelje kaznih djela proizvodnje i prometa droga.

Uz vrstu kaznenog djela (kriminaliteta) za 84,6 % ispitanika bitna su i osobna svojstva okrivljenika kod primjene instituta istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor, dok za njih 15,4 % to nije bitno. Ispitanici koji su odgovorili da su im bitna osobna svojstva okrivljenika smatraju da su za primjenu ovog instituta najprikladnije osobe starije životne dobi, osobe s invaliditetom, trudnice te maloljetnici.

Graf 7.

OSOBA SVOJSTVA OKRIVLJENIKA NAJPRIMJERENIJA ZA INSTITUT ISTRAŽNOG ZATVORA U DOMU

Većina ispitanika (91,3 %) smatra da su neke okolnosti u pogledu (ne)osuđivanosti, ovisnosti, psihičke bolesti okrivljenika ili teže okolnosti djela bitne za odlučivanje o primjeni instituta istražnog zatvora u domu, dok te okolnosti nisu bitne za 8,7 % ispitanika. Za ispitanike koji su odgovorili da su im te okolnosti bitne najvažnijom smatraju raniju (ne)osuđivanost te teži (ili lakši) način/okolnosti počinjenja kaznenog djela.

Za većinu ispitanika njih 80,2 % nije bitna percepcija medija za (ne)primjenu navedenog pravnog instituta (u smislu da je kazneno djelo veće težine, a mjera istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor blaga), dok je za njih 19,8 % ta percepcija bitna.

7.6.3. Rasprava i zaključci

Premda većina sudaca izvršenja koja je sudjelovala u istraživanju institut uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor smatra korisnim za obavljanje poslova suca izvršenja, vrlo mali broj njih do sada ga je primijenio, odnosno izrekao, što potvrđuju i brojke o ukupnom broju do sada izrečenih uvjetnih otpusta uz elektronički nadzor, svega 45 osuđenika.²⁹

²⁹ Podaci Ministarstva pravosuđa, uprave i digitalne transformacije.

Polovina ispitanika smatra da Pravilnik o uvjetnom otpustu uz elektronički nadzor (Narodne novine, broj: 78/2022) koji uređuje institut uvjetnog otpusta nije dovoljno reguliran, odnosno da je potrebno dodatno urediti pojedine stvari.

U svjetlu ovih odgovora svakako bi trebalo organizirati sastanak sa sucima izvršenja na kojem bi s njima razgovaralo o razlozima njegove vrlo slabe primjene u praksi ako su se već izjasnili da institut uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor smatraju korisnim. Na tom bi sastanku sa sucima trebalo raspraviti i o prijedlozima izmjena Pravilnika kako bi se taj institut kvalitetnije podzakonski uredio.

Vrlo mali broj ispitanika smatra da se ovaj institut treba koristiti nakon izdržane 1/2 zatvorske kazne, a budući da je elektronički nadzor jako kvalitetan alat, koji omogućuje kontrolu zatvorenika na slobodi, kao i da su iskustva s praksom zemalja da ranije otpuštaju zatvorenike te ih stavljaju pod elektronički nadzor pozitivna, svakako bi sa sucima izvršenja trebalo raspraviti koji je razlog ovakva stava i koje su prepreke otpuštanja osuđenika nakon 1/2 odslužene kazne. Ranijim otpuštanjem zatvorenika i njihovim stavljanjem pod elektronički nadzor uvelike bi se rasteretio zatvorski sustav, ali bi se i povećala svrsishodnost uporabe elektroničkog nadzora vezano uz ranije uvjetno otpuštanje zatvorenika, koje sada nije slučaj.

Što se pak tiče instituta istražnog zatvora u domu uz elektronički nadzor, budući da u tijeku provedbe istraživanja još uvijek nije bio donesen Pravilnik o istražnom zatvoru u domu uz elektronički nadzor, moglo se pretpostaviti da će suci općinskih sudova slabije poznavati zakonsko uređenje tog instituta u Republici Hrvatskoj, ali i drugim zemljama Europske unije, kao i da će slabije poznavati način funkcioniranja elektroničkog nadzora. Vezano uz procjenu poznavanja zakonske regulative potrebno je naglasiti da su ispitanici samoprocjenjivali svoje znanje, odnosno da je to njihova procjena te da nije utvrđena testiranjem ili slično. Premda je do sada organizirana jedna edukacija za suce, državne odvjetnike i policiju vezana uz primjenu ovog instituta, svakako bi, po stupanju na snagu Pravilnika, a to potvrđuju i podaci dobiveni ovim istraživanjem, bilo potrebno organizirati novi ciklus edukacija. Na tim edukacijama svakako bi trebalo sudionicima prezentirati zakonsko uređenje ovog instituta, novi Pravilnik koji omogućuje njegovu primjenu te način funkcioniranja opreme za elektronički nadzor.

Na tim edukacijama svakako bi trebalo sucima približiti i međunarodna iskustva vezano uz primjenu ovog instituta, osobito u odnosu na vrste kaznenih djela za koja može biti izrečen te na osobna svojstva okrivljenika, poput životne dobi, invaliditeta. Ograničavanjem primjene ovog instituta na počinitelje pojedinih vrsta kaznenih djela, bez uzimanja u obzir drugih okolnosti koje su dovele do počinjenja kaznenog djela, kao i izricanjem samo pojedinim kategorijama osoba (osobe starije životne dobi) uvelike se smanjuje primjenjivost elektroničkog nadzora u ovoj fazi kaznenog postupka. Zbog svega nave-

denog međunarodna iskustva svakako mogu biti dobar pokazatelj i vodilja kod primjene ovog instituta i na druge kategorije okrivljenika te ih svakako treba uključiti u planove budućih edukacija sudaca općinskih sudova.

8. ZAKLJUČAK

Elektronički je nadzor vrlo koristan alat koji omogućuje nadzor okrivljenika/osuđenika/zatvorenika u različitim fazama kaznenog postupka. Republika Hrvatska napokon ga je trajno implementirala u svoj kazneno-pravni sustav, kako u istražni postupak tako i u postupak izvršenja kazne zatvora. Ovo istraživanje pokazalo je da su suci izvršenja jako dobro upoznati s njegovim zakonskim uređenjem, s načinom funkcioniranja, kao i da ga smatraju vrlo korisnim kod donošenja odluke o uvjetnom otpustu, ali ga je do sada vrlo mali broj sudaca izrekao. Nadalje, smatraju da bi institut uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor trebalo bolje podzakonski urediti kako bi se omogućila njegova šira primjena. S obzirom na to da je do sada ovaj institut izrečen vrlo malom broju zatvorenika premda je Ministarstvo pravosuđa osiguralo sve preduvjete od opreme do zakonskog uređenja, trebalo bi u budućnosti naglasak staviti na veću promociju ovog instituta kao važnu kariku u rasterećenju zatvorskog sustava, ali i zaštite društvene zajednice.

Suci općinskih sudova, prvenstveno stoga što institut istražnog zavora u domu nije imao konkretniju primjenu, samoprocijenili su da su slabije upoznati sa zakonskom regulativom koja uređuje ovaj institut, kao i s načinom na koji funkcionira elektronički nadzor. Jednako tako, većina bi ga sudaca izricala počiniteljima pojedinih kaznenih dijela s određenim osobnim svojstvima, poput starosti ili invalidnosti, čime se uvelike sužava mogućnost njegove primjene u ovoj fazi kaznenog postupka.

Nakon stupanja na snagu Pravilnika o istražnom zatvoru u domu uz elektronički nadzor svakako će za suce općinskih sudova, ali i druge dionike, poput državnih odvjetnika, policije, službenika zatvorskog i probacijskog sustava, biti potrebno organizirati cijeli niz edukativnih aktivnosti kako bi ih se upoznalo sa zakonskom regulativom, s načinom funkcioniranja opreme za elektronički nadzor i s međunarodnim iskustvima u primjeni elektroničkog nadzora u ovoj fazi kaznenog postupka. Uz navedeno trebalo bi razmisliti i o izmjeni Zakona o kaznenom postupku (ZKP), koji je prilično restriktivno odredio kome se istražni zatvor u domu uz elektronički nadzor može izreći, što uvelike sužava broj osoba kojima se on može izreći. Naime, kao autori ovoga rada smatramo da bi iz „sporne“ odredbe trebalo maknuti bilo kakva ograničenja i omogućiti sucima primjenu i izricanje ovog instituta svim okrivljenicima sukladno procjeni suca.

Podaci dobiveni ovim istraživanjem upućuju na potrebu poduzimanja cijelog seta aktivnosti od promocije, edukacije do izmjene zakonske regulative kako bi elektronički nadzor kao vrlo važan alat za nadzor zaživio u punom opsegu u Republici Hrvatskoj. Njegovim uvođenjem u okviru instituta uvjetnog otpusta uz elektronički nadzor napravljen je tek prvi korak, ostale tek treba poduzeti u budućnosti.

Uz uvođenje elektroničkog nadzora u dva prethodno navedena instituta svakako bi trebalo omogućiti primjenu elektroničkog nadzora i za izvršavanje kratkih zatvorskih kazni u domu (potrebno je ovo pitanje dodatno zakonski i podzakonski urediti). Proširenjem uporabe elektroničkog nadzora u tu fazu kaznenog postupka (izvršenje kazni) pridonijelo bi se rasterećenju zatvorskog sustava, a sucima bi se dala još jedna dodatna mogućnost u adekvatnijem kažnjavanju počinitelja kaznenih djela.

LITERATURA

1. Aljinović, Nevena, Primjena elektroničkog nadzora u kaznenom pravu u pojedinim europskim zemljama, *Policija i sigurnost*, br. 32, 2023, str. 143–167.
2. Dragičević Prtenjača, Marta; Gracin, Dijana, Elektronički monitoring u suvremenom kaznenom pravu i Hrvatskoj – je li riječ o panaceji za prenapučenost zatvora?, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 3, 2021, str. 743–762.
3. Gable, Robert S., The Ankle Bracelet Is History: An Informal Review of the Birth and Death of a Monitoring Technology, *The Journal of Offender Monitoring*, vol. 27, br. 1, 2014, str. 4–8.
4. Martinovic, Marietta, *The complexity of punitiveness of electronically monitored sanctions*, Lap Lambert Academic Pub, 2010.
5. Špero, Jana; Rosandić, Perica, Elektronički nadzor pilot-projekt u Republici Hrvatskoj, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, br. 2, 2017, str. 671–692.
6. Žugaj, Dominik, Elektronički nadzor i mjera istražnog zatvora u domu: Budućnost osiguranja prisutnosti okrivljenika u kaznenom postupku, *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, br. 105, 2019, str. 77–100.

Summary

Petar Lalić *

Goran Brkić **

Dijana Rizvić ***

APPLICATION OF ELECTRONIC SURVEILLANCE IN DIFFERENT STAGES OF CRIMINAL PROCEEDINGS

Even though the permanent implementation of electronic monitoring in the Croatian criminal justice system has been discussed and announced several times, it was only with the adoption of the Ordinance on Conditional Release with Electronic Monitoring that the legal prerequisites for its application were ensured. Before the Ordinance entered into force, the Croatian Ministry of Justice and Public Administration signed a contract for the procurement of 200 sets of equipment for electronic monitoring with associated software, equipped and organised the Monitoring Centre, and secured officers to supervise prisoners on conditional release with electronic monitoring. After the Ordinance entered into force and once the above-mentioned prerequisites had been ensured, the Ministry organised two meetings with enforcement judges to present them with the functioning of electronic monitoring, as well as the possibility of its application to conditionally released offenders in accordance with the Ordinance. On 19 September 2022, the first conditionally released offender was placed under electronic monitoring (the offender was required not to leave his home between 11:00 p.m. and 6:00 a.m.). In the meantime, the Ordinance on the Method of Executing Pre-trial Detention in the Home also entered into force, which, through a bylaw, regulates the implementation of pre-trial detention in the home and offers a new legal alternative when determining pre-trial detention. In the paper, the authors first provide an overview of current trends in the application of electronic monitoring in Europe, followed by a presentation of the results of a preliminary survey of the judges' views on electronic monitoring after it was introduced in the phase of conditional release. Given that its introduction is planned in the pre-trial detention phase as well, in conclusion, the authors offer guidelines and proposals for the wider application of electronic monitoring for conditionally released offenders and suspects in investigative detention.

Keywords: conditional release, pre-trial detention in the home, electronic monitoring, prison relief.

* Petar Lalić, Head of court administration, County Court in Vukovar; petar.lalic@zsvu.pravosudje.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6664-0508>

** Goran Brkić, Head of the probation sector of the Ministry of Justice, Administration and Digital Transformation of the Republic of Croatia; goran.brkic@mpu.pravosudje.hr; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4753-8468>

*** Dijana Rizvić, Judge of the Municipal Criminal Court in Zagreb; dijanarizvic@gmail.com; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5569-2038>